

KSZTAŁTOWANIE TOŻSAMOŚCI LOKALNEJ – ZASOBY KULTUROWE ZIEMI OSTROWSKIEJ

Rocznik Ostrowski 2025, nr 11, Ostrów Mazowiecka 2025, s. 233-236

www.ludziezpasja.org

Agnieszka Piskorz-Ryń

Prawo jako instrument budowania tożsamości lokalnej. Rozważania z perspektywy samorządu terytorialnego

Celem wystąpienia było opisanie zadania publicznego jakim jest wspieranie/budowanie tożsamości lokalnej z perspektywy prawa administracyjnego. Z tego względu w pierwszej części wystąpienia w szerszej perspektywie pokazano wspieranie tożsamości lokalnej w kontekście wyzwań współczesności i przyszłości. W drugiej pokazano z jakimi przepisami prawa należy wiązać realizację tego zadania.

Opisując kwestie związane z wspieraniem tożsamości lokalnej poczyniono następujące ustalenia porządkujące. Po pierwsze, wskazano, że potrzeby społeczne ulegają stałym zmianom. Prawo administracyjne jest gałęzią prawa, która jest szczególnie na te zmiany wyczulona. Powinna ona także na nie aktywnie odpowiadać. Jednocześnie administracja publiczna, w tym szczególnie samorząd terytorialny, winien administrować i realizować bieżące potrzeby, ale również diagnozować przyszłe zagrożenia i podejmować działania w celu ich usunięcia, a tam, gdzie nie jest to możliwe zmierzać do ich minimalizacji. Jest to związane z rolą prawa administracyjnego jako narzędzia służącego do odwracania zagrożeń życia społecznego. Powinno to znajdować swoje odzwierciedlenie w tworzonych przez samorząd terytorialny politykach publicznych. Tak rozumiane działania administracji publicznej i normujące jej funkcjonowanie prawo administracyjne wiązać trzeba z kwestią wspierania tożsamości lokalnej i regionalnej. Przede wszystkim zadanie te łączyć należy z zagrożeniami takimi jak globalizacja, dojrzałe społeczeństwo informacyjne, depopulacja oraz migracje. Mają one także wpływ na poziom partycypacji. Po drugie, rolą samorządu terytorialnego na poziomie lokalnym jest niwelować lub ograniczać ich negatywne skutki. Jednym z aspektów globalizacji jest globalizacja kultury. Oznacza ona „wrywanie” jednostek spod wpływu mikroukładów i wiąże się ze zwiększonym oddziaływaniem makroukładów. Masowo zindywidualizowany konsument „podlega kulturowemu ujednoczeniu i traci swoją odrębność jako człowiek określonej zbiorowości, narodu,

szczepu stając się częścią gatunku wytworzonego przez technologie cywilizacyjne¹. Prowadzi to do alienacji i samotności jednostek². Jednocześnie jak zauważył Luciano Florid w „dojrzałym społeczeństwie informacyjnym, nie żyjemy już online lub offline, ale onlife, czyli coraz częściej żyjemy w tej szczególnej przestrzeni lub infosferze, która jest płynnie analogowa i cyfrowa, offline i online”³. Ma to wpływ na tożsamość lokalną. Nie opiera się ona na prostych zależnościach związanych z urodzeniem na określonym obszarze i interakcjach z ludźmi ten obszar zamieszkującymi. Identyfikacja ma obecnie charakter złożony i dotyczy zarówno świata analogowego (tu najczęściej odnosi się do przestrzeni) ale również wiąże się z identyfikacją w świecie cyfrowym. Człowiek współczesny jest istotą o wielokrotnych, nakładających się na siebie zmiennych obrazach prezentowanych w życiu publicznym i prywatnym, co prowadzi do ukształtowania wielokrotnych tożsamości⁴. Braku wyraźniej identyfikacji, przynajmniej tej w świecie analogowym może powodować zagubienie współczesnego człowieka. Dlatego wspieranie tożsamości lokalnej traktować należy jako nową potrzebę właściwą współczesności. Zdobyte techniki możemy zaś wykorzystać do wspierania tożsamości lokalnej. Cyfrowa identyfikacja pozwala utrzymywać silną więź z małą ojczyzną pomimo wyjazdu na drugi koniec kraju, czy na drugi koniec świata. Gminy, które potrafią utrzymać więź cyfrową mogą częściowo zatrzymać obywateli, którzy mogą brać wirtualny udział w życiu gminy⁵. Taka więź może, w przypadku sprzyjających okoliczności zaowocować decyzją o powrocie. Istotną cechą globalizacji jest również duża mobilność osób. Niesie ona istotne korzyści, ponieważ pozwala uzupełnić niedobory wynikające z odpływu mieszkańców lub będące następstwem starzenia się społeczeństwa. Rolą samorządu terytorialnego jest prowadzenie aktywnej polityki włączania „nowych mieszkańców” w skład lokalnej wspólnoty. Niezależnie jednak od charakteru migracji konieczne wydaje się podjęcie działań zmierzających do inkluzji nowoprzybyłych poprzez zróżnicowane inicjatywy włączające oparte m.in. na wspólnym działaniu. Obok wskazanych zjawisk kolejnym wyzwaniem współczesności i przyszłości jest depopulacja. Dotyczy ona obecnie większości gmin⁶. Można więc stwierdzić, że Polska wkroczyła w okres trwałego kryzysu demograficznego. Proces ten można spowolnić. W Europie trwa walka o młode, wykształcone pokolenie, które chce płacić podatki i ciężko pracować⁷. Bez nich gminy będą się wyludniać i wzrastać będzie koszt realizacji zadań publicznych.

W drugiej części wystąpienia wskazano, że w przepisach prawa administracyjnego jedynie art. 11 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (t.j. Dz. U. z 2025 r.

¹ M. Hirszowicz, *Spory o przyszłość. Klasa, polityka, jednostka*, Warszawa 1998, s. 179.

² I. Lipowicz, *Istota administracji, Prawo administracyjne. Część ogólna*, Warszawa 2002, s. 38.

³ L. Florid, *Soft ethics, the governance of the digital and the General Data Protection Regulation, tom 376, nr 2133, s. 1*. <http://doi.org/10.1098/rsta.2018.0081>

⁴ I. Lipowicz, *Samorząd XXI wieku*, Warszawa 2019, s. 254.

⁵ I. Lipowicz, *Samorząd...*, s. 222.

⁶ M. Cierniak-Piotrowska, D. Szałtys, A. Wysocka, *Sytuacja Demograficzna Polski, Raport 2021–2022*, Warszawa 2023, s. 25.

⁷ I. Lipowicz, *Prawo administracyjne*, s. 567.

poz. 581) u.s.w. odnosi się do pielęgnowania i rozwijania tożsamości lokalnej. Następnie uznano wspieranie tożsamości lokalnej za zadanie własne gminy. Przede wszystkim zgodnie z art. 6 u.s.g. do zakresu działania gminy należą wszystkie sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym, niezastrzeżone ustawami na rzecz innych podmiotów (ust. 1). Jeżeli ustawy nie stanowią inaczej, rozstrzyganie w sprawach, o których mowa w ust. 1, należy do gminy (ust. 2). Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują wymienione w tym przepisie sprawy. Katalog zadań tych nie ma charakteru zamkniętego. Wśród tych zadań wymieniono promocję gminy, kulturę, edukację publiczną i wsparcie idei samorządowej. Poszukiwanie podstawy prawnej dla wspierania tożsamości lokalnej wiązać należy z poczuciem bezpieczeństwa i przynależności, a te uznać można za zbiorowe potrzeby wspólnoty nie wymienione wprost w katalogu art. 7 u.s.g.⁸. Jednocześnie utożsamiać należy je z sprawami publicznymi o znaczeniu lokalnym, o których mowa w art. 6 u.s.g. Prawdopodobnie takiej identyfikacji potwierdza art. 11 ust. 1 pkt 1 u.s.w. Trudno bowiem uznać, że wspieranie tożsamości lokalnej mogłoby odbywać się wyłącznie na poziomie województwa. Jak zresztą wskazano w art. 12 u.s.w. rekomendowana jest w tym zakresie współpraca. Gmina nie mogłaby jej podejmować, jak chodzi o wspieranie i rozwijanie tożsamości lokalnej, gdyby nie była to sprawa publiczna o znaczeniu lokalnym. Ponadto wspieranie tożsamości lokalnej i regionalnej nie jest celem samym w sobie, służy istnieniu silnej wspólnoty, ale również jest drogą do realizacji innych zadań publicznych. Można wykonywanie tego zadania łączyć z innymi zadaniami publicznymi takimi jak edukacja publiczna kultura, promocja gminy oraz wspieranie idei samorządowej. W przypadku tej ostatniej uznano wspieranie idei samorządowej, w tym wdrażania programów pobudzania aktywności obywatelskiej, wprost za zadanie publiczne. Nie przez przypadek identyfikacja z „małą ojczyzną” z punktu widzenia człowieka jest potrzebą podstawową, ma ona również taki charakter z perspektywy wspólnoty. Bez niej przynależność do wspólnoty stanowić będzie wyłącznie więź prawną. Budowana w ten sposób wspólnota będzie jednak tworem sztucznym, „publicznym-prawnym Frankensteinem”, niezdolnym do samodzielnego wykonywania zadań publicznych. Takie podejście jest skorelowane ze współczesnym podejściem do samorządu terytorialnego, w którym ten ma działać na rzecz dobra wspólnego, a nie wyłącznie wykonywać administrację publiczną⁹.

⁸ Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1465 z późn. zm.), dalej u.s.g.

⁹ Z. Niewiadomski, *Istota samorządu [w:] System Prawa Samorządu Terytorialnego. Tom I. Podstawowe pojęcia i podstawy prawne funkcjonowania*, I. Lipowicz (red.), Warszawa 2022, pkt 1.2. LEX.

